

JEAN HIRIART-URRUTY 1927-1990

63 urtetan galdu dugu, halakorik uste ez genuelarik, Jean Hiriart-Urruty euskaltzaina. Hamahiru urtez bete du lapurtar apaiz eta Baionako apaizpikuaren bikari orokor horrek bere euskaltzain oso kargua, aintzinagotik ere urgazle izan ondoan.

1927ko otsailaren 11an sortu zen Hazparnen, laborari eta zapateriako langile familia batean. Bere aitaren osaba zuen Jean Hiriart-Urruty, *Eskualduna* kazetaren buru egon idazle aipatua.

Eskolak Hazparnen hasirik, Uztaritze ta Baionako seminarioen ondotik, Erroman bururatu zituen, teologia ta soziologiako lizentziak beretzen zituela. Bitartean Baionan apaiztua zen 1951eko ekainaren 29an.

ASKO ZERBITZUTAN BERDIN TREBE

Baionako hirian eta Euskal Herrian egin ditu bere apaiz lan handienak, parrokian bikari behin eta Euskaldun Gazteria-ren apaiz, geroago Hazparneko misionesten lanean herriz herri. Baina Afrikaraino ere hedatu du bere misionegoa, hiru urtez, Burundi herrian.

Arte horretan Baionako hiru apaizpikuk beretzat begiztatu dute, bere sekretariotzat harturik lehenak, eta eliz-barrutiko bikari orokor beste biek.

Epe horretan guzian, euskararen alorretik ez da nehoiz urrundu. *Herria* astekarian bazekien goizik, artikulua batzuren bidez, Piarres Lafitte zenaren laguntzen; 1960eko maiatzean bere gain hartu zuen *Gazte* hilabetekaria, dena euskaraz, asko idazle gazteen laguntzarekin, Piarres Charritton-ek 1956an abiatu zuena. Berritu ere zuen hilabetekari hori 1960ean eta gero *Gazte* kazeta itzali ondoan *Herria* kazetan ezarri zituen gazteak, orrialde berezi bat haien gain eskaturik hor: "Gazteen oihartzunak".

1967an *Herria*-ren zuzendari dugu Hiriart-Urruty, Piarres Lafitte kalonjearen ondoan. Horri ere berrialdi bat emaiten dio laster. Baina Baionako apaizgaitegia ere hazpandar apaizaz behartu da artetik, hor sartuz hau erakasle.

Ez dira egun errexak 1968 inguruko horiek eta beren denborakoak dira horko gazteak bai eta arazoak. Denen entzuten dakien apaiz zuhur eta on horrek ez du neherekin boza altxaturen: Afrikarako bidea du bakarrik ixil ixila hartuko eta lan bera emanen zaio han apaizgai beltzekin hiru urtez.

BETI EUSKAL SAILA

Bere euskal saila ez du halere gehiago utziko beste guzieren artetik. Afrikatik igortzen ditu *Herria*-ra, han bere lekua utzi dion E. Larre lagunari, apaizaren gogoetak hilabete guziz. Eta astero ere bai gero, 17 urtez, handik berri etorriko den pondutik. Gaurko begia du, ebangeliokoa, batetik, betiko zuhurtzia hartaz betea, bestetik eta doi bat berritzalea, beti bere denborari ongi idekia, gure eliz-idazleak.

Erran behar da, Baionako apaizpikutegia dugula, euskalzale askoren arabera, lehenagoko euskal girokoen harikoa, Jean Hiriart-Urruty bikari jeneral egon den azken 15, eta bereziki 4 urteetan. Hondar 4 urte hauetako apaizpiku argi eta euskal kulturari osoki ideki batek bazuen hor, behar zuen sustengu ona: euskal kulturak eta fedeak dauzkaten loturak segurtasunekin argitzeko gure herritarrei. Apaizpikuaren mintzaldi eder bat zuen euskaratzailea orduan Hiriart-Urruty.

Euskaltzaindia ere hor: 1976an zendurik Louis Dassance, hor zagoen geroztik 24en arteko leku hura batere dudarik gabe Jean Hiriart-Urruty-rentzat, Lapurdi horretan, 1977ko martxoaren 27an egiten du euskaltzain berriak bere sarrera Hazparnen berean. Bere mintzaldian, Dassance bera zuen lehenik goretsi, zuzen zen bezala. Baina Hazparne herriko idazle ta koplarietz hartu zuen gero bere gaia, ez baitzuen ukan, herriko kantari batzu lagun, denez gogoan zeuzkan guzieren erraiteko astirik. Jean Louis Davant-ek, labur eta fin, hark ere, eman zion erantzuna, aspaldian ezagutzen zuen adixkide batena.

Hemen aldiz, behar litake erran oraino, nolakoa ikusi izan dugun Hiriart-Urruty, euskal kulturaren maia gehienetan, orobat hartzaile loriatua eta emaila aberatsa. Antzerkilarien mundua, kantariena, bertsolariena bereziki, bereak zituen Hiriart-Urruty-k.

Bat-bateko hitza, bere mintzaldietakoa, eta bere artikuluetako prosa izan dira izpiritu argi horren emaitza haundia. Maiz galdutua dugu bikari orokorra, elizako prediku eta mintzaldietarako ainitz preziatua. Izan dadin apaiz baten ehortz meza, apaiz sartz, jaunartze, beila ala ezkontza, beti entzungarri zeukaten denek haren hitza. Denek bazekiten aintzinetik pisu berdinekoak eta pisu haundikoak izanen zirela harekin arrazoinaren mamia eta euskararen jauntzia. Hots, bera ere beti zen bezalakoa: ongi-etorri goxoko gizona, kontseilu onekoa eta horiek oro argi-argia agertzen zekiena.

Oren latz eta gertakari bortitzetan da halako bat ezin gehiago prezatzen. Eta izan ditu bere bortizkeriak eta egun txarrak ere gure herri honek, ukaldi txar, "terrorismo" eta beste. Orduan beti hitza halako negurtzaile ta zizelkari apain bati, jakinen baitu, nehork jakitekotz, behar den izariarekin erakusten, baten alderako maitasuna eta besteari zor zaion errespetua.

Baina non aurkitzen ahalko ditugu ote idazkietan horrelako hitz urrezkoak? Mintzaldi horiek, diren bezala, hitzez hitz, ezin izan ditugu haren paperetan aurkitu. Bazekien, erran doi, bere hitz aberatsaren negurtzen mintzalari dohain haundiko horrek, hitzez hitz oro idatzi gabe. Bera hil ondoan, paper idatzi guti aurkitzearekin jakin dugu hori. Berak aldiz, bere buruaz eta bere laneko moldeaz ez zuen deusik erraiten, besteen mintzatzerat uztea maiteago zuen apaiz ixil horrek.

LIBURUTAN

Halere ez dezala etsi irakurle gosetuak: Badaukagu zerbait. Asko badaukagu Hiriart-Urruty-renik. Bikari orokorrak han eta hemen, mintzaldietan hedatu erakaspentak, eta gehiago oraino, agertzen ziren, goiz edo berant, gisa bat edo beste, *Herria* astekarian, ateratzen zuela erran dugun asteko artikuluan; edo gertakari zenbaiten ondotik.

Hasi ginen, ez bera baina adixkideak, artikuluhorien guzien liburutan bilzen. Apaiz andana batek, berak ere lan horiek elizako eta beren erakaspenerako asko baliatzen zituztenak, apaizek beraz dirua hornituz, hor izanen ditugu, sei liburutan, 900 bat artikulua, hogeitaz *Herria*-n idatziak, autoreak berak eman liburu buru izenekin, eta gaien araberako aurkibidea daukatenak, bederen bost lehenak.

Jauna dut argi eta *II, fedea gidari, artzain-solas*, horra lau lehenak agertuak. Bosgarrena *izar alde*, agertzera doa. Seigarrena zaigu gelditzen inprimatzeko: azken bi urte ta erditako artikulua. Horra beraz non eta nola ditugun apaiz euskaltzain dohain haundikoaren lanak. Denak ez, zeren geldituko baitira oraino beste batzu, agian norbaitek bilduko eta erakutsi nahiko dizkigunak, magnetofoniarik edo beste. Eta hau ere behar dugu gure autorearena seinlatu: *Mixel*

Garikoitz, Jainkoari baietz erran dion saildua, 63 orrialdetakoa, itzulpena, frantsez Amédée Brunot Betharram-eko apaizak egin liburutxoarena.

Azkenik, ez genuke ahantzi behar itzulpen anonimo asko badaudela, beste lagun batzurekin egin lanetan, hala nola *Elizako Liburuan* eta beste. *Otoizlari*, denbora bateko aldizkarian eta geroztikago *Viens et Suis-moi*, bokazioneen aldizkarian egin artikulu zenbait eta non ez oraino?...

Horra nuntsu daukagun eliz-gizon bikain baten harrobiko ekarpen haundiena. Ariko dira menturaz zenbait, honekin edo harekin parekatu beharrez, noren antzekoa zen edo ez den hazpandar iturri hori: Hiriart-Urruty osaba zena, haundienen lerrokoa hau ere, baina bestelakoa... eta halako. Daukagu gisa guziz parekatzerik ez dela horrelakoetan. Hainbeste aldatzen ari delarik gaurko mendearen eliza bera batetik, eta euskara bestetik.

Egjari berea, zer nahi dela: asko ekarri diola beste Hiriart-Urruty batek, Abitueneke semeak, ala elizari, ala euskarari, ala bere mendeari, nondik ez?

Emile Larre

JEAN HIRIART-URRUTY ZENAREN BIZIA

- 1927ko otsailaren 11an, Hazparnen sortua.
- 1951eko ekainaren 29an, Baionan apeztua.
Erromako Gregorianum-en teologian lizentziatua eta soziologian diplomatua.
- 1954eko irailaren 8an, Herri Ekintza Katolikoaren Aholkulari lagun.
- 1955ko abuztuaren 17an, Baionako apezpikuaren sekretario.
- 1957ko irailaren 17an, Baionako katedraleko bikari.
- 1959ko udan Santespírituko bikari.
- 1960ko apirilaren 14ean, Herri Ekintza Katolikoaren Aholkulari.
- 1964eko maiatzaren 18an, Baionako Seminarioan irakasle.
- 1968ko uztailaren 31ean, Hazparneko misionesten buruzagi.
- 1969ko abuztuaren 17an, Burundiko Bujumburan Seminarioko irakasle.
- 1972ko uztailaren 30ean, Hazparneko misionesten kide.
- 1973ko irailaren 5ean, Kanboko taldekide eta Euskal Herri barneko idazkari.
- 1975ko abuztuaren 6an, Euskal Herri barneko arduradun eta apezpikuaren kontseiluko partaide.
- 1976ko irailaren 14ean, Nerejaun Vincent-en bikari orokor.
- 1986ko ekainaren 13an, Nerejaun Molères-en bikari orokor.
- 1990eko maiatzaren 14ean, Baionan zendua.

Euskaltzaindiak Jean Hiriart-Urruty urgazle izendatua zuen 1955ko abuztuaren 25ean.

Euskaltzaindian sartzea egina zuen Jean Hiriart-Urruty-k, Hazparnen, 1977eko martxoaren 27an.